

Tärna kyrka

Bo Åke Adamsson, *Jesus på korset*, oljemålning, ca 165 x 85 cm.

Bo Åke Adamsson, f. 1941: *Den här målningen gjorde jag redan på 1970-talet. En pojke i bekantskapskretsen ville prya hos mig i 14 dagar. Han var bland annat med på Maskinfabriken när jag svetsade på en skulptur. Vi åkte motorcykel dit, en Norton 850 cc. Pryoeleven var en smal kille med långt hår. En av dagarna i Tärna var han modell för den här målningen iklädd ett höftskynke av mina målartrasor. Kilramen är tung – gjord av 2 x 4 tum råplan. Målarduken hopsydd av spillbitar.*

Prästerna Sture Holmberg och Per Alkstål var hemma hos mig och såg målningen för 4-5 år sedan. Nu finns den på plats i Tärna kyrka efter lite kontakter fram och tillbaka med Riksantikvarieämbetet.

Ur skriften *Tärna kyrka*, av Bengt Ingmar Kilström, 1985:

Altaret är av trä och kvarstår oförändrat sedan 1898. Det begränsas baktill av en sockel — ett slags motsvarighet till de tidiga medeltida retableerna — som kröns av ett stort krucifix. Altaret är fristående. Det mellersta av de tre korfönstren, som ingår i altarkompositionen, har som vi redan nämnt såsom motiv Jesus och den sjunkande Petrus. I en mindre ruta längst upp ses en ängel med ett ankare. Korfönstret i nordost, som för övrigt har dekorationer, avbildar i en ruta högst upp en ängel med ett kors. På motsvarande sätt har fönstret i sydost en ängel med en kalk. De tre änglarnas attribut utgör symboler för de tre kristna dygderna Tron (korset), Hoppet (ankaret) och Kärleken (kalken) och utgör ett intressant prov på hur väl genomtänkt bildprogrammet var i nygotikens kyrkodekorationer. Glasfönstren är levererade av den kända firman Neumann & Vogel.

Del av altartavla från 1748, ca 45 x 140 cm.

Bildhuggare Magnus Granlund (ca 1711-1779)

Ur skriften *Tärna kyrka*, av Bengt Ingmar Kilström, 1985:

utfört av den kände bildhuggaren Magnus Granlund. I ett arbete från 1827 får vi en noggrann beskrivning av denna: »Den nu varande *Altartaflan*, som behöfver renoveras, förfärdigades 1748 af Bildhuggaren Granlund och målades 1750. Nedre stycket föreställer Nattvardens instiftelse. Kännare påstå, att denna tafla är väl målad. På denna sidan som Altart. föreställas tron i kvinnobild

Den altartavla i Tärna kyrka, som också det nämnda korset från 1831 bevaras. Den oljemålning, föreställande Nattvardens instiftande, som ingick i Granlunds komposition finns alltjämt i behåll. Den tillvaratogs 1961, då den konserverades av Torsten Hjelm och försågs med träram samt uppsattes på södra långhusväggen. Den Kristusbild, som ingick i Granlunds altaruppsats men i början av 1800-talet avlägsnades torde vara det triumfkrucifix, som alltjämt finns i kyrkan och är uppsatt på södra väggen.

Bo Åke Adamsson, *Jesus tvagar Petrus fötter*, oljemålning

Bo Åke Adamsson: *Kyrkan hade ett önskemål om en målning med det här motivet. Diagonala strecken är "en strimma ljus" som faller genom rummet.*

Ur boken *Bo Åke Adamsson, Målare, skulptör och grafiker*, Hera förlag 2002. Texter av Teddy Brunius, Helena Rivière, Lorens Lyttkens, sid 23:

....de katalanska åren gav honom en särpräglad och i Sverige originell formgivning och färgställning. ...kunde denna stil förefalla exotisk och främmande, särskilt som hans figurer ofta är manieristiskt utdragna med små huvuden och teatraliska åtbörder.

Bo Åke Adamsson, *Ljusbärande ängel*, målad järnplåt, 1997.

Sala Allehanda 19 december 1994: *Vad är det för gestalt Bo Åke Adamsson har velat skapa, när han skurit och böjt plåtar och svetsat samman dem? – En ödmjuk gestalt, som förmedlar kärlek, säger han. - - - Kyrkoherde Monica Wirén: Vi kan vara glada för att Tärna kyrka får denna ljusbärare som är skapad med sådan respekt för kyrkorummet samtidigt som den är originell och ovanlig.*

Ljusbärande ängel ska smycka Tärna kyrka

TÄRNA

Lagom till sitt hundra år får nu Tärna kyrka en ljusbärare. Den har dock inte den traditionella formen av en glob. I Tärna möts besökarna av en ängel på vars vingar de kan sätta sina tända ljus.

Den ljusbärande ängeln, skapad av Bo Åke Adamsson, invigs vid söndagens familjegudstjänst.

Historien bakom ängeln i Tärna kyrka började med en penningskiva till församlingen. Tärna kyrkoråd bestämde sig för att den skulle användas till något vackert och bestående att pryda kyrkorummet med.

Förslagen var många. Ett av dem handlade om en träskulptur, en dopängel eller medeltida förebild sitt hänga över dopfonten.

– Den tanken föll dock på att ängeln skulle skymma det vackra träkrucifixet, berättar kyrkoherde Monica Wirén.

Ljus för hopp och frid

I stället började man fundera på en ljusbärare, där kyrkobesökarna kan sätta de ljus de av skilda anledningar – det kan vara vid bön eller till minne av en avlidet person – vill tända.

– Under senare decennier har ljuset fått allt större betydelse för människor. Ljuset som symbol för hopp och frid är viktigt, säger Monica Wirén.

Skänker ljusängeln

Idén om en ängel släpptes dock inte. Och varför gå över än efter vatten – eller längre än tvärs över vägen efter en konstan? Bo Åke Adamsson tillfrågades om han kunde tänka sig att göra en ljusbärare i form av en ängel.

– Jag blev mycket, mycket glad över att få det förtröendet. I 31 år har jag bott här i Tärna, invigd kyrkan. Jag ville väldigt gärna, av kärlek till bygden, göra denna

ljusängel. Av samma skäl vill jag skänka den till kyrkan, säger han.

– Vad är då en ängel? Vad är det för gestalt Bo Åke Adamsson velat skapa, när han skurit och böjt plåtar och svetsat samman dem?

– En ödmjuk gestalt, som förmedlar kärlek, säger han.

Han har haft i stort sett fria händer när han skapat den ljusbärande ängeln.

– Eftersom den skänks till kyrkan och vi inte längre var beställare har vi mer varit rådgivare om till exempel hur hög den kunde få bli, säger Monica Wirén och tillägger:

– Jag tycker att denna ljusängel är både mycket vacker och mycket värdig. Vi kan vara glada för att Tärna kyrka får denna ljusbärare som är skapad med sådan respekt för kyrkorummet samtidigt som den är originell och ovanlig.

Änglar på glas

Tärna kyrka, vars nuvarande byggnad stod klar 1898, rymmer som de flesta andra kyrkor bilder och skulpturer föreställande änglar, dock inga mer framträdande. På de glasmålade kurfönstren kan man finna änglar hållande ankare, kors och kalk – alltså symboler för de kristna dygderna: tron (kors), hoppet (ankare)

och kärleken (kalken).

Målas i svart och guld

Kyrkans nya ängel, ljusbäraren, är gjord av tvåmilimeters galvaniserad plåt. Ljusbälarna, en stor och 23 mindre, är helt enkelt små rörbitar. Till söndagens familjegudstjänst och invigning ska ängeln målas i svart och guld, allt för att ljusen ska få spela huvudrollen. De ska då tändas av barn, som också framför ett julspe. Kyrkoherde Monica Wirén predikar, barnkören medverkar och det blir musik på marimva och celesta.

INGALILL FORSS NORBERG
0224-561 69

Ängel av plåt. Så här ser Tärna kyrkas nya ljusbärare ut när den är nästan, nästan färdig. Till söndagens invigning ska den målas i svart och guld. Konstnären är Bo Åke Adamsson, själv granne med kyrkan i Tärna.

FOTO: PER-ERIK HAGMAN

Änglar i historia och konst

Änglar – finns dom? Ja, i vilket fall fastställdes det redan på kyrkomötet i Nicaea år 325 att de finns. Och det har de gjort, åtminstone i religiös sammanhang, alltsedan dess. Past Luther varnade förstas för missbruk och under upplysningstiden talade man om vidskepelse.

Hur som helst så besjungs änglarna i psalmer, de pryder kyrkorummen och inte minst nämns de på många ställen i Bibeln. De är en slags himmelska varelser i människoskepnad, budbärare mellan himmel och

jord, som griper in, hjälper och beskyddar inte minst barnen. Gud kan tala genom dem till oss människor, men de kan också framföra våra böner till Gud.

Ordet ängel kommer från grekiskans angelos, som betyder just bud.

I konsten har änglar framställts på skilda sätt i skilda tider. Under 400-talet var änglarna bevingade och i präktfulla dräkter. Långt senare, under renessansen, var de nakna änglarna vanligast. Och under barocken

fick änglestalten ibland kvinnliga drag och former.

Under 1800-talets senare del återgick man till en mer realistisk ängeltyp, ofta som ynglinggestalter i fotsida, vita dräkter.

Under medeltiden och särskilt under renessansen var änglar vanliga i andra framställningar än de rent bibliska, till exempel änglar med musikinstrument och som ljushållare. Jämför för övrigt med våra nygamla änglasspel, så populära i jultid.

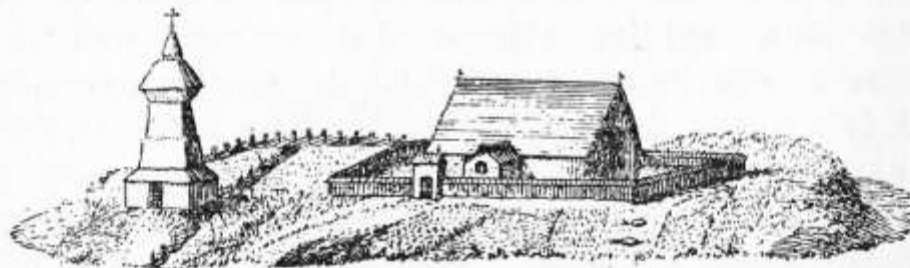
INGALILL FORSS NORBERG

Olof Grau, *Beskrifning öfver Wästmanland*, 1754, sid. 425-426:

2. TÄRNA Sockn, fordom **Ternum** † ligger nedanför Norrby, på östra sidan om Sagån, hwilken skiljer henne ifrån Kumla socken i Öfwer-Tjurbo Härad: Är 1 a $1\frac{3}{8}$ mil lång i norr och söder, samt högst $\frac{1}{2}$ mil bred emellan väster och öster, eller Sagån och Simtuna sockn, hwilken sockn är belägen på östra sidan intil denna. Här äro 19 hele Hemman-tal, förutan Präste-gården (f): Alle äro Skatte, undantagande $\frac{1}{2}$ Krono, Gölja Hemman. Kyrkan står på Krono-grund och är, sedan den sidsta nu nyligen skedda reparationen, rätt wacker (se sid. 426). Präste-gården är $1\frac{3}{4}$ Krono-Mantal om 14 öresland, har 18 Tunnors årligit utsäde wid pass, en god äng, godt mulbete

(f) cfr. supra p. 540.

och en skön skog til Timmer och nödtorftigt husbehof. Capellanen bor på Kläckare-gården, som räknas för $\frac{1}{8}$ Krono-Hemman, hwartil är 2 tunnors utsäde hwart år, och något skog til wedbrand och gårdfång. $\frac{1}{4}$ mil ifrån Kyrkan wid Smedsbo byn uppå en hög bärgskulle, Jätte- eller Jute-bärgen kalladt, synas lemningar af en gammal **Borg**, som der i fordna tider varit. Hwad åkerjorden i denna sockn beträffar; så är här merendels en god lerjord, hwilken så skötes, at inbyggarna endast deraf hafwa sin utkomst, ej allena egit uppehälle uti sina egna hushåld, utan ock igenom spannemåls säljande få så mycket, som de behöfwa til Krono-utskylders betalande och hwad eljest behöfwes til salt-warors inköpande i hushålden.

TÄRNA KYRKA.

Om wintertiden, så framt fodret för kreaturen wil så räcka til och andre landt-syslor ej kunna försummas, så pläga en del fora Marknads gods til Marknaderna här i orten. Ängesmarken, hwilken wid alla Hemman är någorlunda tilräckelig, är merendels sidlänt och wätskacktig. Somlige äga mycket skog och en del allenast til nödtorftigt husbehof, såsom wedbrand, gårdslä och stör; men ingen är aldeles utan. Utmarken består mäst af sten, bärg, moras och backar, och ehuru swagt bete der finnes, så måste dock boskapen deraf hjelpa sig. **Sagån**, som på wästra sidan om socknen löper fram, är fiskrik: der fångas Gäddor, Abbore, Mört, med flera slags fisk. En bäck löper igenom socknen ut i Dragmansbo sjön i Altuna sockn, som nordwäst här ofwanföre ligger; äfwen en annan utur Sagån, förbi Öst-Tärna byn up åt Faspårbo: I dessa bäckar hafwa inbyggarna några små **Mjölqwarnar**, som dock intet gå oftare än höst och wår.

Kyrkorna i Västmanlands län, utgiven av Västmanlands Nyheter 1982:

TÄRNA KYRKA

Stor rikedom på äldre inventarier

Tärna socken ligger i Uppland och utgjorde länge ett pastorat i Uppsala ärkestift. Sedan flera decennier är församlingen emellertid annex till Kumla och därmed införlivad med Västerås stift.

Det är Sagån, som utgör landskapsgräns och sockengräns, och den gränsen får alltså tärnaborna överskrida, när de har ärende till pastorexpeditionen.

Tärna var eget pastorat redan på medeltiden och hade givetvis egen kyrka — en gråstenskyrka av den traditionella uppländska typen uppförd ca 1300. Men säkert hade den äldre föregångare. Men på 1890-talet raserades denna kyrka och en ny helgedom uppfördes på den gamlas plats och med användande till stor del av den gamla kyrkans murar och stenar.

Bengt Ingmar Kilström visar upp en bokdyna från 1797 och Ayli Larsson en kalk vars äldsta delar är medeltida.

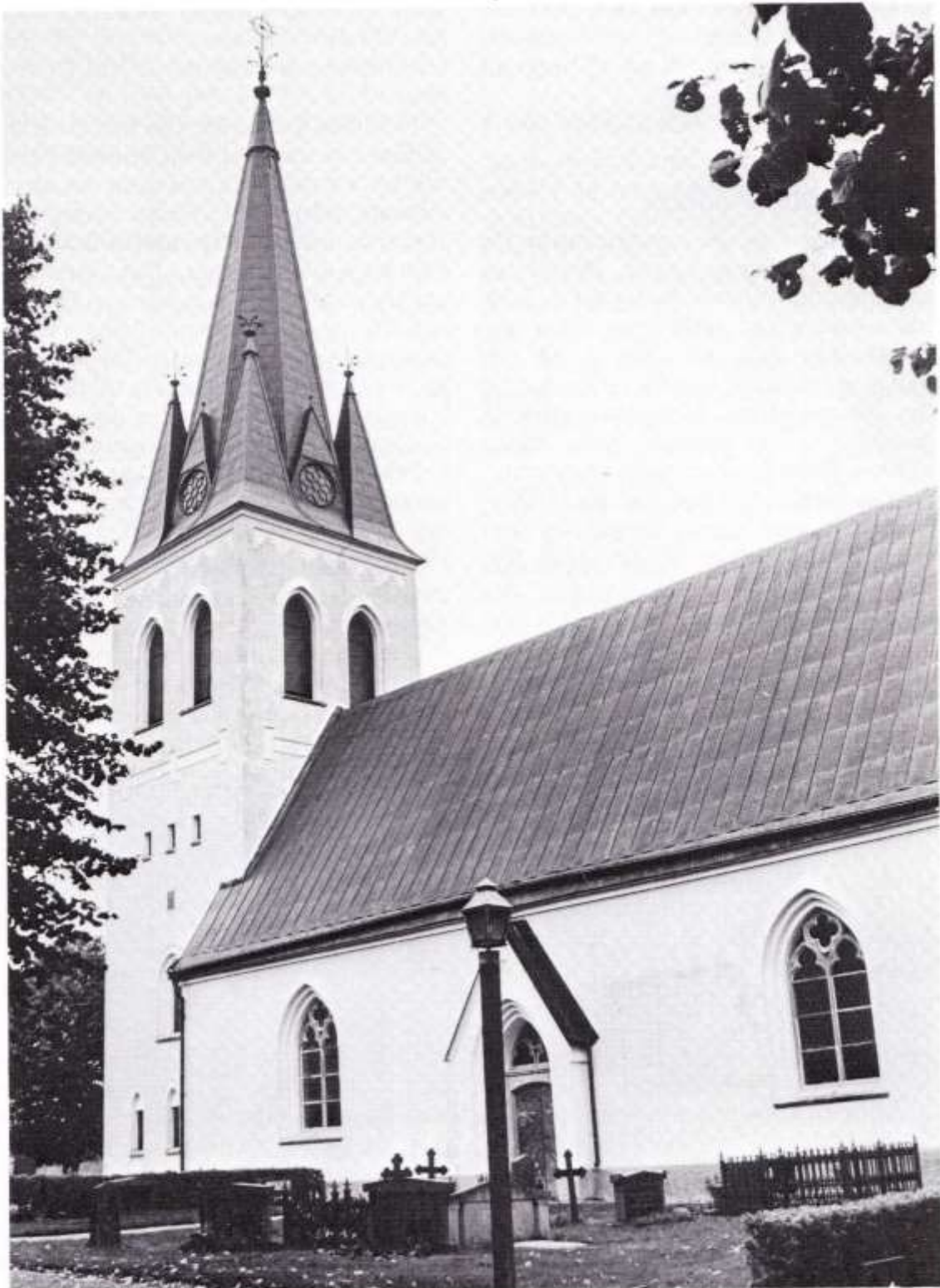
Det var 1898, som den nuvarande sockenkyrkan uppfördes, och den utgör ett ovanligt vackert exempel på den renodlade nygotiska byggnadsstilen. Nygotiken innebar en renässans för den gotiska stilen, sådan som den kunde studeras t ex i Paris Notre-Dame-katedral eller i Kölnerdomen. Många kyrkor byggdes om i denna nygotiska anda, varigenom de ofta miste sin ursprungliga karaktär. Det är därför välgörande att i Tärna studera en så alltigenom stilren, konsekvent genomförd och välbevarad nygotisk landskyrka.

Den nygotiska resningen ger byggnaden rymd, ljus och luft och låter kyrkan på ett tilltalande sätt dominera den bördiga slätten.

Nygotikens tillskyndare kunde ibland i sin iver tillgripa mindervärdigt byggnadsmaterial, och bl a lät man cementen ersätta äkta natursten. Men icke så i Tärna! Det är en fröjd att idag studera de vackra gotiska fönstren med äkta kalksten i det rika masverket. Valven är slagna i en stil, som anknyter till senmedeltidens, och här och var finner man sparsam dekorativ målning i valvkuporna, företrädesvis i koret.

Men eljest är i varje fall valvribborna dekorerade med mönster, som framhäver deras arkitektur. Bibelord finns anbragta över fönstren, på pelarna och på korväggarna. Som altarprydnad tjänstgör det vackra korfönstret, vars glas-målning föreställer Jesus och den sjunkande Petrus. En äldre altartavla, med Nattvarden som motiv, är uppsatt på södra långväggen.

På kyrkans sydsida hänger också ett stort och vackert triumfkrucifix från

Den nuvarande kyrkan i Tärna är uppförd 1898 efter ritningar av arkitekt Ludvig Peterson. Innan den nya kyrkan kom till, hade två tidigare förslag till kyrkobyggnad förkastats — frågan om en radikal omgestaltning av medeltidskyrkan, inkluderande tornbygge, hade diskuterats i flera årtionden, innan man 1898 grep sig verket an.

1300-talets början. Det har bevarats från den gamla kyrkan, och markerar kanske tidpunkten för en tillbyggnad av densamma.

Madonnabild såldes

Triumfkrucifixet är karakteristiskt för 1300-talets lidandesmystik. Dopfunten är — liksom tillhörande dopfat av koppar — tillverkad 1898 i en vacker medeltidsimiterande stil: den är så välgjord, att många kanske i förstona tar den för medeltida. Men den medeltida funten — förmodligen trasig redan 1898 — finns kvar endast i fragment.

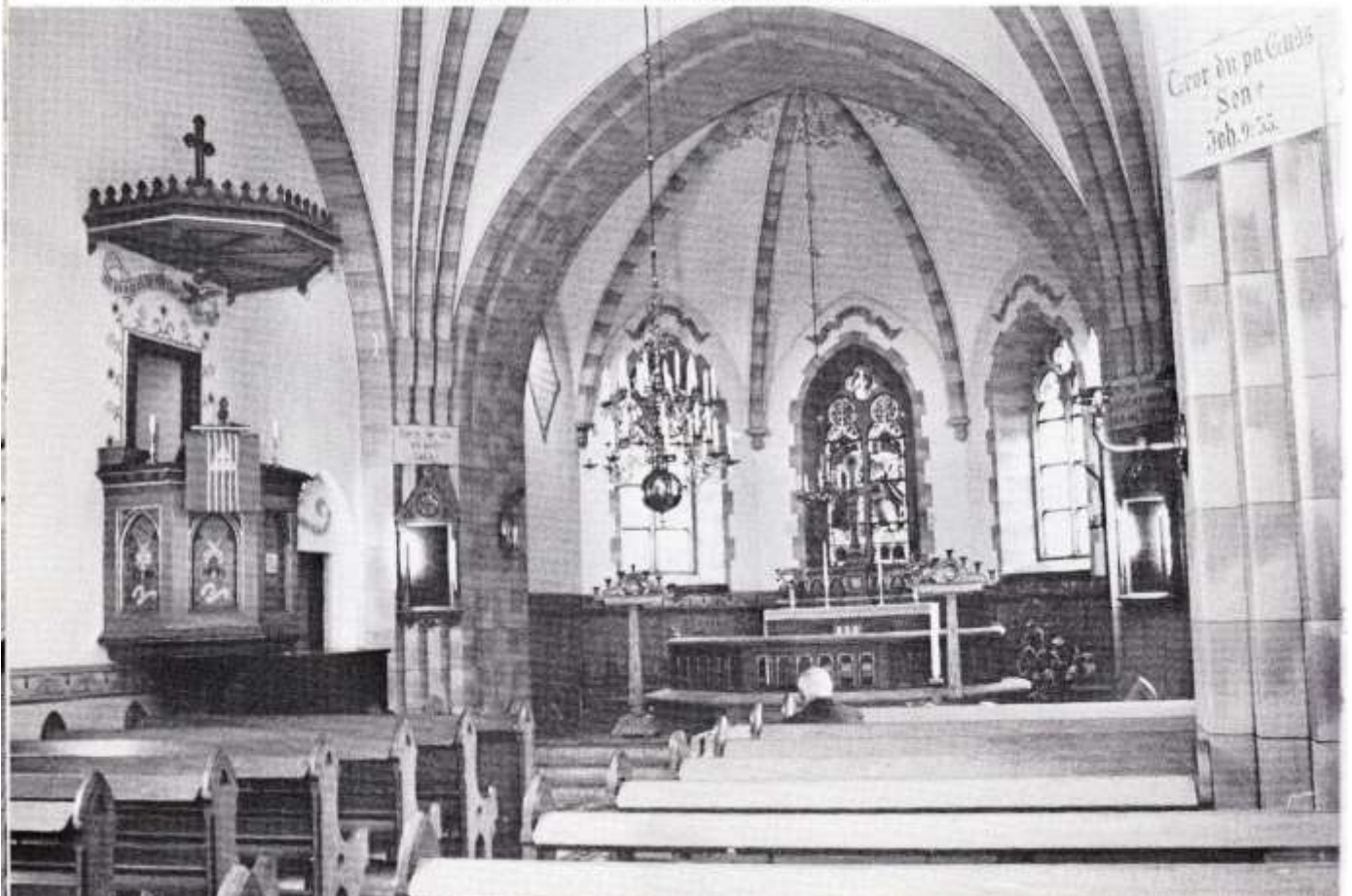
Som exempel på hur man på 1890-talet förfor med gamla inventarier kan nämnas, att kyrkostämman 1897 för-

sålde en Madonnabild från 1400-talet till Vitterhetsakademien — nu på Statens historiska museum — för 25 kronor.

Från den gamla kyrkan har dock åtskilligt bevarats, bl a en komplett predikstol i nyklassisk stil samt en altarpopsats från 1829. Dessa inventarier förvaras nu i söndertaget skick i en kammare i kyrktornet. Där finns bl a också två allegoriska figurer — Hoppet och Tron — som torde ha tillhört en altarpopsats från 1700-talet. De stod länge i nya kyrkan i anslutning till det krucifix, som — vilande på en bred sockel — finns vid altarbordets botre kant.

Från den gamla kyrkan har också bevarats en kyrkklocka, gjuten i Stockholm 1680 av "Mäster Niklas Wulf" (Wulfbeen) — som den långa inskrip-

Tärna kyrkas inre karakteriseras helt och hållet av ombyggnaden 1898.

tionen meddelar. Den är sprucken och förvaras numera i vapenhuset (tornets nederdel). Här finner man f ö också två gravhällar från den gamla kyrkan, av vilka särskilt den ena gör ett mycket ålderdomligt intryck.

Sockenborna givmilda

I den ljusa och rymliga sakristian förvaras kyrkans skrudar. Äldst är två sammetsmässhakar från 1800-talet — svarta med silvergaloner och tidstypisk dekor. Även moderna mässhakar i flera färger finns och vittnar om sockenbornas givmildhet — liksom antependier och andra textilier.

I sakristian finns också en bokdyna från 1797, broderad med en Jahve-sol, liksom en bokdyna från 1800-talet i samma stil som mässhakarna. Även två gamla kollektståvar av svart sammet vittnar om bandet med äldre tider.

Bland kyrkans silver, som förvaras på betryggande plats, märker man en vacker nattvardskalk, vars mittstycke — den s k noden — är medeltida. Kalkens fot liksom den tillhörande paténen saknar stämplar men är i stället försedd med åldermansranka. Det var 1759, som man började åsätta svenska arbeten av guld, silver och tenn en bokstav för att beteckna tillverkningsåret.

Sedermera kom bokstaven att efterföljas av en siffra, när alfabetet var genomgånget (1782). Före 1759 kunde en guldsmed förse sitt arbete med en åldermansranka, som alltså var ett slags kontrollstämpel. Jämte åldermansrankan är kalken i Tärna signerad J L, vilket betecknar guldsmeden Johan Löfman i Sala.

Genom bevarade protokoll vet vi dessutom, att det var 1723, som Löfman fick uppdraget att av kyrkans bevarade två äldre kalkar göra en ny och större. Han behöll därvid noden från en av dessa. Cuppan eller skålen försto-

rades 1810 av guldsmeden Gustaf Elfström i Sala.

Fyra vinkannor

Tärna kyrka kan stoltsera med icke mindre än tre vinkannor av silver och en av tenn. Guldsmeden Eric Granroth i Sala tillverkade 1738 en päronformad kanna, vilket framgår av den långa inskriften på kannans buk. Upptill kröns den av ett lamm, vilket syftar på Kristus som Guds lamm (Agnus Dei). Även kanna nr 2 är ett verk av Granroth (1747) men tydligen inte från början avsedd för Tärna kyrka, ty hit kom den någon gång mellan åren 1752 och 1765. Den tredje silverkannan är tillverkad 1870 av O W Kjellberg i Västerås med ekonomiskt bidrag av prosten Brolinson. Också denna kanna är päronformad och locket kröns av ett lamm, som bär segerfanan.

Oblatasken är cylindrisk och tillverkad 1817 av guldsmeden Emanuel Hultin i Sala. Även sockenbudstyget har bevarats från den gamla kyrkan och är i sitt slag mycket vackert. Det är tillverkat 1733, men kalken har på cuppan ett fastlött krucifix, vilket härstammar från en äldre kalk. det är också i detta fall Eric Granroth, som är mästaren.

Slutligen finner vi bland det gamla fina silvret i Tärna en brudkrona, som anskaffades år 1700 men kan vara av något äldre datum: brudkronorna behåller nämligen länge en traditionell stil, som är svår att i detalj bedöma, när det gäller datering och guldsmeder. Den vackra kronan är alltså i bruk.

Trots att Tärna kyrka är relativt ny, har den alltså en stor rikedom på äldre inventarier, och dagens tärnabor har sålunda ett dyrbart arv att förvalta. Sockenens folkmängd uppgår till ca 300 själar. Högmässa hålls som regel 9.30 varje gudstjänstsdag.

Bengt Ingmar Kilström

Bengt Ingmar Kilström, *Tärna kyrka*, 1985:

Bengt Ingmar Kilström

TÄRNA KYRKA

*Tärna kyrka på 1750-talet
enligt Olof Grau.*

TÄRNA FÖRSAMLING

Tärna församling ligger i själva verket i Uppland men har mycket länge tillhört Västmanlands län. Tidigare bildade Tärna eget pastorat och tillhörde då Uppsala ärkestift och Fjärdhundra södra kontrakt. Fram till 1867 fanns även komminister. Den siste kyrkoherden i Tärna, Oskar Fredrik Wilhelm Brandt, avgick med pension den 1 maj 1930. Härefter överfördes Tärna församling till Västerås stift och blev annex till Kumla. Idag består pastoratet av Kumla, Tärna och Kila församlingar med kyrkoherden bosatt i Kumla och komministern i Kila. Tärna socken räknas dock alltjämt till Simtuna härad i Uppland. I kommunalt avseende tillhör församlingen Sala.

Sockennamnet skrevs 1314 i en sammansättning *de ternum* och kort senare i dativform *terno*. Även formen *terna* förekommer. Ortnamnsforskarna har inte lyckats tolka sockennamnet, men man lutar närmast åt uppfattningen att det har något samband med vatten — en tjärn. Socknen är också vattenrik. Sagån bildar gräns mot socknarna Kumla och Sevalle. Den tar emot Tingvastbäckens från Horrsbäckskärren och Julbäckens från Dragmansbosjön i grannsocknen Altuna. Det uppges, att i äldre tider socknens södra och västra delar »lidit av vatten» (J. Forssell). *Terna*, som anses vara ordets grundform, har av allt att döma samband med tjärnar och kärr.

TÄRNA KYRKA

MEDELTIDSKYRKAN

I den nuvarande kyrkan ingår murrester från en äldre kyrka på platsen. Denna blev dock 1898 så omgestaltad, att man måste beteckna kyrkan helt och hållet som en nybyggnad. Det är därför påkallat att för sig skildra den äldre kyrkan och dess byggnadshistoria.

När kyrka först byggdes i Tärna, kan icke fastställas, men belägenheten nära Sagån talar — jämte andra fakta — för en tidig bebyggelse i orten. Kristendomen anses ha nått dessa trakter under 1000-talets lopp för att mot slutet av seklet bli dominerande. Antagligen har då en kyrka av trä rests i Tärna. Om det vanliga utvecklingsmönstret följts, har redan på 1100-talet eller tidigt på 1200-talet en romansk stenkyrka uppförts med långhus och särskilt kor, eventuellt försett med absid. Denna romanska kyrka har i så fall — troligen i början av 1300-talet — ombyggt i gotisk stil och kommit att utgöra en kvadratisk gråstenskyrka med tegelornerade gavlar. Att den medeltida kyrkan i Tärna tillhört den traditionella typen av kyrkor i norra Svealand, framgår bl a av Graus avritning från 1700-talets mitt. Joh. Forssells utförliga »Beskrifning öfver Tärna socken» från 1898 (utgiven i bokform 1904) lämnar också utförliga upplysningar om den medeltida kyrkan, som han själv sett och studerat. Den rektangulära gråstenskyrkan från 1300-talet har ursprungligen haft trätunnvalv men fick mot slutet av 1400-talet valv av tegel. Forssell talar om »2 hvalfkupor», dvs travéer. Av dessa har i varje fall den främre varit försedd med kalkmålningar. Man kan utgå från, att den sakristia som på 1700-talet utvidgades, var samtida med den rektangulära gråstenskyrkan. Vapenhuset på Graus teckning bör rimligen vara en byggnad från 1400-talets slut.

Forssell menar, att Tärna kyrka stått tämligen oförändrad fram till ca 1650, då bl a en läktare uppförts på norra sidan (»öfver fruntimmersbänkarne») — detta därför att det var ont om sittplatser i kyrkan. Redan tidi-

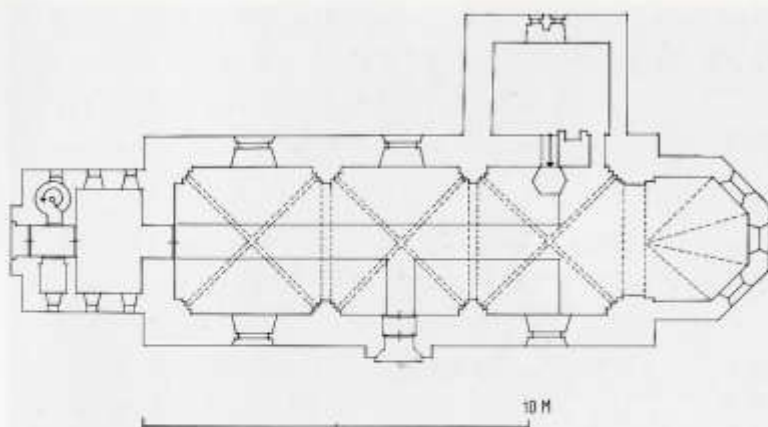
gare skall en läktare i väster ha funnits. Vid en visitation år 1756 påtalades kyrkans bristande »behof av rymlighet» och församlingen ålades att utvidga templet. Så skedde 1756, då ytterligare en travé tillfogades i väster, ett arbete som utfördes av »Byggmästaren Pehr Schultzberg från Västerås» och kostade 2,300 daler kopparmynt. Samme man fick 1775 uppdraget att bygga ny sakristia. Kyrkan som förut bara haft två fönster på sydsidan och ett på den östra fick 1792 ett fönster också på nordsidan. Sagda år skedde fö stora förändringar i kyrkan, betingade av tidens smak, och år 1794 kom turen till exteriören, som vitlimmades. Vidare reparerades vapenhuset och stigluckan. Den senare är fullt synlig på Graus avritning och var belägen på bogårdsmurens sydsida men långt västerut. Det kan också nämnas, att man samma år fattade beslut om planterandet av almar på kyrkogården. I äldre tid förekom icke träd på kyrkogårdarna, men det var just vid den här tiden som det

Interiör av kyrkan före 1898 års genomgripande ombyggnad. Altaruppsatsen gjord 1748 och predikstolen 1796.

blev modernt med sådana. Tydligt hade strax dessförinnan en kyrkogårdsutvidgning skett: »Den 1770 beslutade kyrkogårdsmuren fullbordades ock 1794». Almarna fälldes i samband med uppförandet av den nya kyrkan 1898.

En teckning från 1827 visar en ståtlig klockstapel på en kulle öster om kyrkan. År 1843 framlades på sockenstämma förslag om tornbyggnad: en kommitté tillsattes, vilken i sinom tid framlade ett förslag om bildandet av en tornbyggnadskassa. År 1849 godkändes detta förslag, och riktlinjer uppdrogs för insamlandet av medel. Uppdrag gavs efterhand åt arkitekt P J Ekman, Forsbo, att utarbeta ritningar och framlägga kostnadsberäkningar för tornbygget. Den 27 februari 1859 antog stämman såväl kostnadsförslag som ritningar. Småningom började man vidta förberedelser till tornbygget, bl a genom anskaffande av sprängd sten, men den 2 februari 1862 framlades plötsligt på stämman förslag om byggande av en helt ny kyrka på annan plats. Detta förslag väckte livlig diskussion men ledde inte till något annat beslut än uppskjutande av tornbygget på obestämd tid. Under tiden fortsatte den gamla kyrkan att göra tjänst och 1873 vitlimmades interiören; 1878 fick kyrkan också uppvärmningsanordning, en s k Bolinderugn.

Ekmans ritning, som hade gillats av Kungl Maj:t den 4 oktober 1861, blev under tiden omodern, och 1882 uppdrog församlingen åt den kände arkitekten E V Langlet att utarbeta nya ritningar. Dessa levererades prompt och godkändes på kyrkostämman den 30 november samma år. Langlets förslag var emellertid kostnadskrävande, varför församlingen begärde uppskov med tornbygget hos Uppsala domkapitel. Sådant uppskov beviljades för först fem, senare ytterligare tre år. Innan tidsfristen utlöpt, dök emellertid tanken på en helt ny kyrkobyggnad ånyo upp. Förslagsställarna tänkte sig klockstapelsbacken som lämplig plats för denna nya helgedom. Ritningar till ny helgedom på denna plats utfördes av arkitekt Ludvig Pettersson och antogs även på en kyrkostämma i juli 1894. Men återigen uppstod betänkligheter! Kanske skulle denna kyrka ändå inte motsvara behovet, kanske

*Kyrkans plan är medeltida.
Koret och tornet
nybyggdes 1898.*

skulle det hela medföra alltför stor skuldsättning! Peterssons förslag blev aldrig insänt till myndigheterna utan i stället tillsattes på en kyrkostämma 1895 en kommitté, som skulle studera andra ombyggda kyrkor och skaffa fram ritningar till en *enkel* kyrka. Kommittén vände sig till arkitekt C Ekholm, Uppsala, vilken gav rådet att tillbygga och reparera den gamla kyrkan. Alla tidigare beslut om byggandet av ny kyrka upphävdes nu, och Ekholm fick i uppdrag att utarbeta ritningar i nära anslutning till Langlets förslag samt göra kostnadsberäkningar. Det av Ekholm utarbetade förslaget granskades av Kungl Öfverintendentämbetet, som vidtog vissa förändringar i detta. Härefter antogs förslaget av kyrkostämman den 31 maj 1896, och den 5 mars 1897 kunde Kungl Maj:t godkänna detsamma. Den gamla kyrkan i Tärna användes för gudstjänst sista gången Första söndagen i Advent 1897. Ett år senare var den nya kyrkan färdig. Trots allt blev det nämligen en ny kyrka. Kortast kan förändringen skildras genom följande citat från Forssell: »Endast nedre delen af gamla kyrkans långväggar, delar af den västra, takresningen samt sakristians 2 väggar återfinnas i den nya. Allt öfrigt är nytt». Som kontrollant för byggnadsarbetet fungerade byggmästare N. P. Andersson, Gävle.

Ovanför tornportalen finns en fridsängel med välsignande hand och palmkvist.

Tärna kyrka uppfördes, när nygotiken var högsta mode och kan sägas utgöra en ganska typisk exponent för denna stilriktning. Sedan den gamla kyrkans korvägg rivits, tillbyggdes i öster ett tresidigt kor med stora fönster, indelade i ett rikt masverk. Även kyrkans övriga fönster har samma medeltidsimiterande stil. Man skall emellertid lägga märke till, att materialet är äkta kalksten. Nygotiken tog ibland till cement för att ersätta naturstenen, men i Tärna har man använt äkta material. Tornet med sin höga spira och fyra småtorn (fialer) mäter 48 meter. Kyrkorummets längd från kyrktrappan i väster till korväggen i öster är 35 meter. Murarna i den nya kyrkan är ca två meter högre än i den gamla. Huvudentrén är alltså genom tornets bottenvåning, vilken tjänstgör som vapenhus, sedan det gamla år 1898 revs. Korfönstren försågs med glasmålningar och de nyslagna valven — också de utförda i till medeltida förebilder anslutande stil — dekorerades med sparsam vege-

NYA KYRKAN

tativ ornamentik, företrädesvis i koret. Altarbord, altarring, bänkar, predikstol, läktare och orgel nygjordes helt. Korfönstret har som motiv Jesus och den sjunkande Petrus och utgör altartavla. Även dopfunten är från 1898 och utförd i medeltidsimiterande stil.

Uppvärmingsanordning placerades under sakristian, varifrån varmluft slussades ut i kyrkan nedanför koret, som är högre beläget än långhuset. År 1926 var den gamla värmeugnen slut och kyrkan erhöll då centralvärme, vilken installerades av Gävle Rörläggings AB. I september månad 1956 förelåg program för en restaurering av Tärna kyrka, uppgjort av arkitekt Lars Bergström. Den restaurering, som härefter utfördes hade snarast karaktären av förbättringar. En yttre renovering av kyrkan företogs i början av 1960-talet med lagning av puts och avfärgning samt nödvändiga underhållsarbeten. Kyrkan fick några år senare ett elvärmesystem. Hela långhuset försågs åren 1979—1980 med yttertak av kop-

Interiören är ett välbevarat exempel på 1890-talets ideal för ett kyrkorum.

parplåt i stället för den tidigare järnplåten. Härefter kom turen till tornet. Här kunde järnplåten behållas på spiran och fialerna. Sedan denna rengjorts, målades plåten på ett sådant sätt att dessa partier harmonierar med långhusets takbetäckning. Tärna kyrka framstår idag som en vacker och välvårdad helgedom, där gammalt och nytt på ett harmoniskt sätt samverkar.

ALTARE

Altaret är av trä och kvarstår oförändrat sedan 1898. Det begränsas baktill av en sockel — ett slags motsvarighet till de tidiga medeltida retableerna — som kröns av ett stort krucifix. Altaret är fristående. Det mellersta av de tre korfönstren, som ingår i altarkompositionen, har som vi redan nämnt såsom motiv Jesus och den sjunkande Petrus. I en mindre ruta längst upp ses en ängel med ett ankare. Korfönstret i nordost, som förblott har dekorationer, avbildar i en ruta högst upp en ängel med ett kors. På motsvarande sätt har fönstret i sydost en ängel med en kalk. De tre änglarnas attribut utgör symboler för de tre kristna dygderna Tron (korset), Hoppet (ankaret) och Kärleken (kalken) och utgör ett intressant prov på hur väl genomtänkt bildprogrammet var i nygotikens kyrkodekorationer. Glasfönstren är levererade av den kända firman Neumann & Vogel.

Beträffande äldre altarprydnader vet vi, att ny sådan anskaffades 1748. I enlighet med åläggande vid visitationen 1746 förstörades korfönstret två år senare, varvid säkerligen en äldre altarutsmyckning — man kan förmoda medeltida altarskåp — kasserades. Det nya korfönstret kringgärdades av ett ram- och skulpturverk, utfört av den kände bildhuggaren Magnus Granlund. I ett arbete från 1827 får vi en noggrann beskrivning av denna: »Den nu varande *Altartaflan*, som behöfver renoveras, förfärdigades 1748 af Bildhuggaren Granlund och målades 1750. Nedre stycket föreställer Nattvardens instiftelse. Kännare påstå, att denna tafla är väl målad. På högra sidan om Altaret, föreställes *tron* i qvinnobild med en grön palmqvist i handen, och på venstra sidan *hoppet*, äfven i qvinnobild, stödjande sig på ett ankare med ena och hållande en kalk i andra handen. Öfverst ligger en bok med sju insegel och på densamma ett

Altaruppsatsen är ett stilrent exempel på nygotik. I bakgrunden finns en glas-målning av den kända firman Neumann & Vogel.

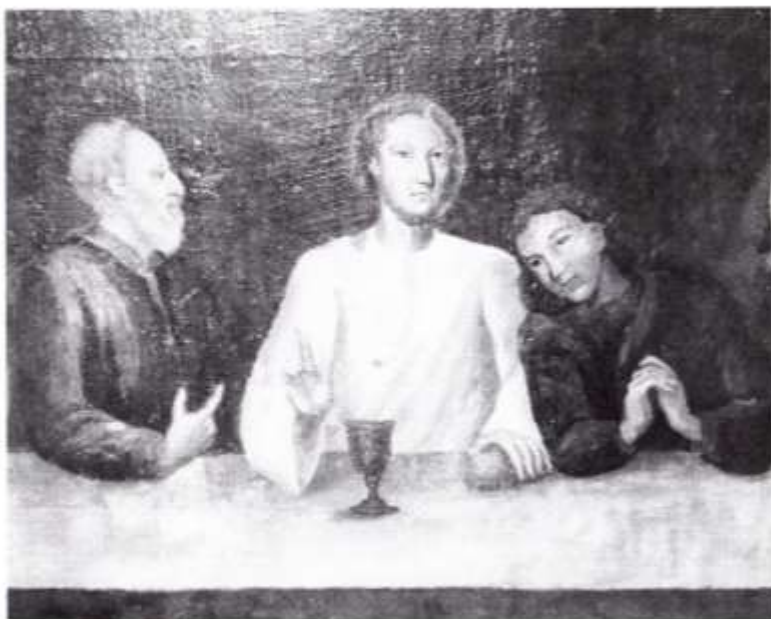
lamm med segerfana. Midtuti fönstret satt Frälsarens bild på korset, men emedan bilden var mycket illa gjord nedtogs den för några år sedan, och har Församlingen beslutit, att, så snart tillgångarne medgifva, i stället anskaffa ett förgylt kors med en svepeduk, att beteckna Frälsarens uppståndelse». Ett sådant kors erhöll församlingen år 1831, då en altarpriodnad förärades av fabrikören »Herr A. F. Spong på Sörhåfberga», varom en inskription på sockeln upplyser. Rester av Magnus Gran-

lunds altarprydnad — bl a Tron och Hoppet och sju änglahuvuden, liksom även Lammet med segerfanan — finns alltjämt i behåll i en kammare i kyrktornet, där också det nämnda korset från 1831 bevaras. Den oljemålning, föreställande Nattvardens instiftande, som ingick i Granlunds komposition finns alltjämt i behåll. Den tillvaratogs 1961, då den konserverades av Torsten Hjelm och försågs med träram samt uppsattes på södra långhusväggen. Den Kristusbild, som ingick i Granlunds altaruppsats men i början av 1800-talet avlägsnades torde vara det tiumfkrucifix, som alltjämt finns i kyrkan och är uppsatt på södra väggen.

PREDIKSTOL

Den nuvarande predikstolen härrör från 1898 och sitter på samma plats som sin föregångare, dvs man kommer upp till den genom en gång i muren från sakristian. Korgen är indelad i fem fält, på vilka är målade de fyra evangelisternas symboler samt — i mitten — A och O, symbolen för Kristus såsom den förste och den siste. Från ljudtaket nedhänger en förgylld duva, av allt att döma överflyttad från den äldre predikstolen, som alltjämt finns i behåll i den nyss nämnda tornkammaren. På denna tidigare predikstol stod ett timglas, som vi återfinner på den nuvarande. Detta timglas skänktes 1796 till kyrkan av bonden Jan Jansson i Gölja. Det kraftiga stativet, som är förgyllt, kröns av en druvklase.

Vi känner till två föregångare till nuvarande predikstol. År 1717 förfärdigade rådmannen J Volde i Enköping »en ny men enkel predikstol, hvilken erhöll sin plats på pelaren å norra sidan» (Forssell). Denna utbyttes år 1796 mot en ny. Därom berättas 1827: »*Predikstolen*» är bland de vackraste i orten, rikt försedd med mycket smakfullt arbetadt och förgylldt bildhuggeri. Å framsidan äro anbragte Lagens 2:ne taflor, omringade af en törnekrans och en lagerkvist. Foten föreställer en vindrufva, och taket är nedantill omgivet af ett vackert löfverk och ofvanpå beströdt med blommor; öfverst är en glob med ett derpå upprest kors. Uppgången ifrån Sakristian är genom muren; och dörren höljes med ett purpurfärgadt täckelse. Denna Predikstol liknar

*Detalj av altartavla målad
av okänd mästare, insatt
i 1748 års altaruppsats.*

något den som finnes i Ad. Fredrics kyrka i Stockholm, är förfärdigad af Bildhuggaren E. Thelin år 1796, och kostade endast 376 R:dr Banco». Den sålunda beskrivna predikstolen, som 1898 tydligen inte ansågs lika fin längre, är i själva verket ett mycket vackert prov på nyklassicismens bidrag till vår kyrkokonst och förtjänade kanske ett bättre öde än att ligga nedmonterad i Tärna kyrkas torn.

Dopfunten härrör från 1898 men ger snarast ett intryck av att vara från medeltiden. Den efterliknar nämligen en medeltida typ av funtar från Gotland. Den är tillverkad av cement i marmorimitation och har en insats av koppar, försedd med följande inskription: »Skänkt till TÄRNA KYRKA vid hennes ombyggnad 1898 af bröderna OSKAR, ERNST, KNUT och RUDOLF REUTERVALL». Fragment av en äldre kalkstensfunt från 1200-talet förvaras bland övriga museiföremål i tornkammaren. Vid dop används en dopskål av tenn.

Den nuvarande kyrkorgeln härrör från 1898 och är levererad av orgelfirman E A Setterquist & Son i Örebro samt omfattar tolv stämmor. Den har reparerats bl a 1939, då den försågs med elfläkt. Det var nog stor

DOPFUNT

ORGEL

KYRKSILVER

skada, att man 1898 slängde ut den orgel, som anskaffats 1820 och var ett verk av den kände orgelbyggaren Pehr Strand. Den kostade »med ornameter, målning och förgyllning något öfver ettusende R:dr B:co» och finns noga beskriven av G Borgman i hans historiska anteckningar över Tärna socken från 1827.

Kyrkans nattvardskalk är delvis medeltida. Dess mittstycke, den s k noden, är försedd med bokstäverna IHESVS och torde härröra från 1400-talet. Såväl kalk som patén saknar stämplor men är i stället försedda med åldermansranka. Enligt Forssell »omlagades» en äldre kalk år 1724. Andra källor ger vid handen, att guldsmeden Johan Löfman i Sala sagda år fick i uppdrag att av kyrkans bevarade två äldre kalkar göra en ny och större. Cuppan förstörades år 1810 av guldsmeden Gustaf Elfström i Sala. Dessa förändringar måste vara betingade av befolkningstillväxten och får inte uppfattas som modenycker eller okynne, även om man idag kan beklaga att så mycket gammalt värdefullt silver gått till spillo. Kyrkans sockenbudstyg anskaffades 1733 och renoverades då omedelbart: det inköptes tydligen i andra hand. Från den äldre kalken har bevarats ett på cuppan fastlött krucifix. Av de tre silverkannorna är den äldsta från 1738 och ett verk av guldsmeden Eric Granroth i Sala. Den väger 77 lod och kostade i inköp 481 daler 8 öre kopparmynt. Den har den för tiden typiska päronformen och locket kröns av ett gjutet lamm (Agnus Dei). En lång inskription upplyser om anskaffning etc. Även den andra kannan i raden är ett verk av Granroth, men har kommit till Tärna kyrka först i andra hand. Där om vet Forssell berätta: »En något mindre men förgylld kannan om 69 lod och utan inskription inköptes den 29 april 1765 på auktion hos en handelsman i Sala för 699 daler 11 öre kopparmynt. Den tredje vinkannan av silver anskaffades 1870 och användes för första gången vid nattvardsgång den 18 september det året. Kannan är tillverkad av guldsmeden O W Kjellberg i Västerås och kostade 342 riksdaler riksmünt, varav kyrkoherde O G R Brolinson, som detta år avflyttade till annan tjänst, bidrog med 150 riksdaler. Också denna kannan är päron-

Triumfkrucifixet har daterats till 1300-talet. Sannolikt byggdes den medeltida stenkyrkan vid samma tid.

formad och dess lock kröns av ett lamm, som bär segerfanan. Oblatasken är cylindrisk och tillverkad av guldsmiden Emanuel Hultin i Sala. En fjärde vinkanna är av tenn. Brudkronan anskaffades år 1700 »uti Sahlberg marknad den 14 Februarij». I själva verket bytte man på marknaden till sig denna brudkrona i utbyte mot en hösten innan i Uppsala inköpt krona, som inte utföll till allmän belåtenhet. Detta innebär, att brudkronan i Tärna kan vara äldre än från år 1700. Den har flera gånger omförgyllts. Man kan undra, vad Forssell avser med sin kommentar: »hvilka förgyllningar lära varit nödvändiga, sedan kronan begagnats af vissa brudar».

I Statens Historiska Museum, Stockholm, finns en Mariabild från 1400-talet. Foto Henrik Hultgren 1959, ATA.

Forssell uppger, att ett ciborium, dvs en medeltida oblatask, bortstals år 1828. Från den katolska tiden har emellertid bevarats ett rökelsekar, som är ett av kyrkans äldsta inventarier. »Detta rökelsekar har formen af ett åttkantigt kapell med 4 dörrar och kors ofvanpå», skriver Forssell. I moderna handlingar har det fått namnet »Det himmelska Jerusalem». Den kraftiga järnkista, i vilken kyrkans silver förr förvarades, är förfärdigad 1788 och hade åtta lås. Idag är kyrkans oersättliga silver förvarat på ett än mer betryggande sätt.

Äldst av kyrkans mässhakar är en svart sammetskrud med silveraloner, kors och Jahvesol i traditionellt utförande. Den inköptes 1763 på Sala marknad för 1.285 daler kopparmynt. Man kan förvåna sig över den handel med kyrklig textil och kyrksilver, som tydligen förekom på marknaderna. Efter exakt hundra års användning blev denna mässhake renoverad 1863. Några år tidigare (1855) hade ytterligare en svart mässhake inköpts — till ett pris av 160 riksdaler banco. På den tiden fanns i Tärna två präster, och bruket av dubbla mässhakar hade sedan någon mansålder varit på modet. Från den gamla kyrkan överfördes 1898 också en brudpäll, inköpt 1774 för 54 daler kopparmynt. Den uppges av Forssell vara »väl bibehållen», under det att »ett gammalt altarkläde från 1737, en bokdyna och ett kalkkläde från 1797 finnas kvar, men äro nu obrukbara». Till altarets prydnad inköptes 1898 ett rött antependium. Efterhand har kyrkans textila förråd kompletterats. En grön mässhake skänktes 1954 av Tärna kyrkliga syförening. En violett och en vit mässhake inköptes av Licium 1965 resp. 1968. Kormattan är vävd av medlemmar i Tärna SLKF år 1957 och skänkt av församlingsbor. Den röda gångmattan är en gåva 1983 av Kyrkliga syföreningen. Det ovan nämnda kalkklädet och bokdynan finns alltså i behåll.

LJUSREDSKAP

Ljuskrönan i koret, som har åtta armar och som har en personifikation av Hoppet som krönfigur, uppges vara inköpt 1693 av en änka i Sala till ett pris av 66 daler kopparmynt. Den stora kronan i travé I, som har inte mindre än 32 armar, skänktes 1898 av Lars Andersson i

Tingvastbo. En åttaarmad malmkrona i travé II är enligt inskriptionen skänkt av Anders Olofson i Ahldersbo och hans hustru Catharina Pehrsdotter år 1716. I travé III har kyrkans äldsta ljuskrona sin plats. Den finns upptagen i 1690 års inventarium men kan vara äldre än så. Den har sex ljusarmar. Under läktaren hänger en fyrpipig malmkrona, hopsatt av två ljusarmar. Två likadana ljusarmar är uppsatta på läktarens stödpelare. Donator till dessa fyra ljusarmar är fabrikör A F Spong på Hofberga — samme man som donerade altarkorset år 1831. Ljusarmarna är skänkta 1834. En ljuskrona av kristall härrör från 1835 och har sin plats i sakristian. Fyra ljusarmar inköptes 1898 för frivilligt insamlade medel: ett par är uppsatta på pelarna mellan travé II och III och är fempipiga, det andra paret på pilastrarna mellan travé I och II. De sistnämnda är trepipiga och signerade Ax Gefle 1898. De företer dock en äldre typ. Bland ljusstakarna kan nämnas en trepipig metallstake, inköpt 1739 som altarljusstake. Två mycket gamla ljusplåtar är anbragta på triumfbågens pelare. Slutligen kan nämnas, att den i vapenhuset upphängda lyktan är en gåva 1748 av glasmästaren Gabriel Apelgren i Sala. Den hängde tidigare i den gamla kyrkans vapenhus.

Från medeltiden är tre föremål bevarade i kyrkan — alla redan omnämnda: fragment av dopfunt från 1200-talet, rökelsekar ev från samma århundrade samt triumfkrucifixet. Det sistnämnda har daterats till 1300-talet och företer den för detta århundrade typiska lidandesprägel. En madonnabild, som bevarats från medeltiden, såldes 1897 till Statens historiska museum för 25 kronor. Bland inventarier från gamla kyrkan, som förvaras i kyrktornet, märks utöver redan presenterade sådana två nummertavlor skänkta år 1796 av Tärnaby rote.

En kyrkklocka, gjuten 1680 av »Mäster Niklas Wulf» (Wulfbeen) med lång inskription är numera sprucken och står uppställd i vapenhuset. Den omgöts i Stockholm av en äldre, troligen medeltida klocka, som rämnat, och uppsattes på själva julafton 1680. Den tjänstgjorde då som storklocka och vägde 5 skeppspund,

Nattvardskalkens skål är gjord 1810, mittpartiet, dens k noden, är från medeltiden. Foto ATA.

ÄLDRE INVENTARIER

KYRKKLOCKOR

4 lispund och 15 marker. Den nuvarande storklockan göts 1778 av Lars Björkman i Sala, då man ville ha en större kyrkklocka än nyss nämnda, varför man beslöt nedsmälta och förstora en 1676 omgjuten lillklocka. Den nya storklockan, som ringdes för första gången den 31 januari 1779, vägde 9 skeppspund. Emellertid drabbades även denna klocka av olyckan »genom oförsiktig ringning 1839». Den omgöts av klockgjutaren Fredrik Seipel i Stockholm och fick då en vikt av 9 skeppspund och 10 skålpund. Den är också kyrkans nuvarande storklocka. Sedan den nämnda lillklockan rämnat, har en ny sådan anskaffats. Tärna kyrka hade ännu 1714 en medeltida korklocka, som detta år nedtogs och förvarades på kyrkvalvet. År 1829 nämns den för sista gången.

LITTERATUR

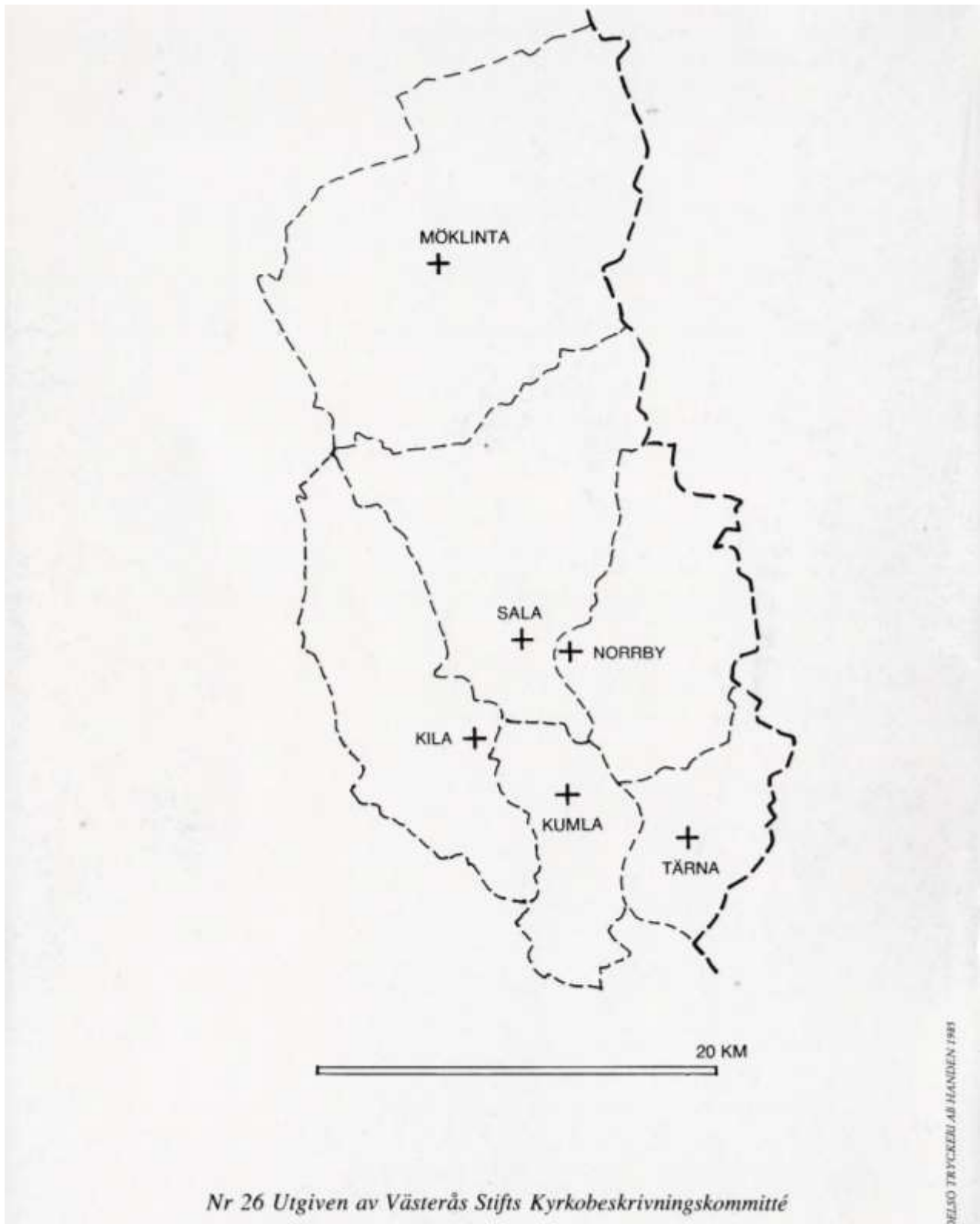
Tärna socken finns beskriven i ett arbete av J Forssell, Beskrifning öfver Tärna socken Västmanlands län, Sala 1904, vilket arbete innehåller mycket viktiga data såväl om den gamla kyrkan som om den nys tillkomst. För kännedomen om den äldre kyrkan är G. Borgmans Försök till Historiska Anteckningar öfver Tärna socken, Westerås 1827, ävenledes av stor betydelse, bl a genom sin avritning av kyrkan. Den ingår i Westmanlands Läns Kongl. Hushållnings-Sällskaps Handlingar, 3. Häftet.

Ett ganska rikhaltigt material om kyrkan finns på Riksantikvarieämbetets Antikvariskt-Topografiska Arkiv, bl a ritningar till den nya kyrkan. Förf. har tidigare beskrivit Tärna kyrka i boken Kyrkorna i Västmanlands län, Västerås 1982.

Författare: Tf professor vid Åbo Akademi Bengt Ingmar Kilström, Strängnäs. Redaktör: Arkitekt SAR, fil. dr Gunnar Redelius, Handen. Bilder: s 3 och 7 av Torsten Lindqvist, Tärna, övriga av redaktören där ej annat anges.

I denna serie av kyrkoberivningar har tidigare utgivits 20 nummer, nämligen följande: Lundby kyrka (Gunnar Redelius), Fläckebo kyrka (Gunnar Redelius), Ängsö kyrka (Åke Nisbeth), Romfartuna kyrka (Gerd Edgren), Köpings kyrka (Ingalill Pegelow), Irsta kyrka (Anna-Lisa Östberg), Hubbo kyrka (Gunnar Redelius), Kärrbo kyrka (Barbro Flodin), Skultuna kyrka (Ralph Edenheim), Björksta kyrka (Harald Wejryd), Harakers kyrka (Barbro Flodin), Dingtuna kyrka (Bengt Ingmar Kilström), Norrbärke kyrka (Hakon Ahlberg), Rytterne kyrka (Carl Gustaf Sandberg), Lillhärad kyrka (Bengt Ingmar Kilström), Lindesbergs kyrka (Bonzo Berggren), Stora Kopparbergs kyrka (Gunnar Redelius), Ludvika kyrka (Gunnar Redelius), Tillberga kyrka (Gunnar Redelius), Kungsåra kyrka (Gunnar Redelius).

21. Västerås Barkarö kyrka (Bengt Ingmar Kilström), 22. Badelunda kyrka (Bonzo Berggren), 23. Vika kyrka (Bengt Ingmar Kilström), 24. Rättviks kyrka (Sune Garmo). 25. Tortuna kyrka (Bengt Ingmar Kilström).

Även på Svenska Kyrkans hemsida [Kyrkor i Västmanland](#) finns en beskrivning.

Du kan också gå till Sveriges Släktforskarförbunds hemsida *Gravstensinventeringen*, <http://grav.rotter.se/>, där du kan söka information och bilder på gravstenar.